

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ČETVRTI ODJEL

PREDMET PRANJIĆ-M-LUKIĆ protiv BOSNE I HERCEGOVINE

(Aplikacija br. 4938/16)

PRESUDA

STRASBOURG

2.06.2020. godine

Ova presuda će postati konačna u skladu s uvjetima iz člana 44. stav 2. Konvencije. U presudi su moguće uredničke izmjene.

U predmetu Pranjić-M-Lukić protiv Bosne i Hercegovine,
Evropski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), zasjedajući u vijeću u
sljedećem sastavu:

Jon Fridrik Kjølbros, *predsjednik*,
Faris Vehabović,
Iulia Antoanella Motoc,
Carlo Ranzoni,
Stéphanie Mourou-Vikström,
Georges Ravarani,
Péter Paczolay, *sudije*,

i Ilse Friewirth, *zamjenik registrara Odjela*,

imajući u vidu:

aplikaciju protiv Bosne i Hercegovine koju je prema članu 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda („Konvencija“) Sudu podnio državljani Bosne i Hercegovine, g. Goran Pranjić-M-Lukić („aplikant“), dana 29.12.2015. godine;

odluku da se vlada Bosne i Hercegovine („vlada“) obavijesti o pritužbama prema članu 3. i članu 8. Konvencije, te da se preostali dio aplikacije proglasi nedopštenim;

izjašnjenja stranaka;

nakon vijećanja na sjednici zatvorenoj za javnost dana 12.05.2020. godine, donio je sljedeću presudu koja je usvojena navedenoga datuma:

UVOD

Aplikacija se odnosi na navodno podvrgavanje aplikanta postupanju suprotnom članovima 3. i 8. Konvencije zbog njegovog ponovljenog prinudnog privođenja prema nezakonitim sudskim naredbama (uključujući i stavljanje lisica na ruke jednom prilikom), nedobrovoljnom psihijatrijskom i psihološkom vještačenju izvršenom tijekom krivičnog postupka protiv njega.

ČINJENICE

1. Aplikant je rođen 1962. godine i živi u Karlsruheu. Dozvoljeno mu je da se sam zastupa.
2. Vladu je u početku zastupala zamjenik agenta vlade, gđa S. Malešić, a potom vršiteljica dužnosti agenta, gđa V. Bjelica-Prutina.
3. Činjenice ovog predmeta kako su ih navele stranke, mogu se sažeti na sljedeći način.

I. KRIVIČNI POSTUPAK

4. Dana 5.04.2004. godine aplikant je navodno oštetio fasadu kuće njegovog susjeda. Nakon što je pozvana policija, aplikant je navodno pljunuo

i napao jednog policajca i verbalno vrijeđao drugog, te je potom uhapšen. Pušten je na slobodu dana 6.04.2004. godine, nakon što ga je ispitaio tužitelj Kantonalnog tužiteljstva u Mostaru („tužitelj“).

5. Dana 4.05.2004. godine tužitelj je izdao naredbu da se aplikant javi psihijatru kako bi se izvršilo njegovo vještačenje. Kako izgleda, aplikant nije postupio prema toj naredbi i vještačenje nije izvršeno.

6. Dana 16.07.2004. godine tužitelj je podnio optužnicu protiv aplikanta za krivično djelo oštećenja tuđe stvari i za krivično djelo napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti.

7. Dana 9.03.2006. godine aplikantu je dodijeljena besplatna pravna pomoć na način da mu je sud postavio branitelja. Aplikant je odmah prigovorio imenovanju tog branitelja i zatražio da se imenuje N.D.; N.D. je postavljen 15.02.2010. godine.

8. Dana 22.02.2007. godine aplikant se nije pojavio na suđenju, pravdavajući svoj izostanak navođenjem potrebe da ode u Centar za mentalno zdravlje u Mostaru (centar za mentalno zdravlje) zbog duševne bolesti od koje pati; tužitelj je potom predložio da aplikanta pregleda psihijatar, navodeći da su zdravstveni problemi aplikanta primijećeni i tijekom istrage. Istoga dana, Općinski sud u Mostaru („općinski sud“) izdao je naredbu da se izvrši psihijatrijsko vještačenje aplikanta. Kako izgleda, takvo vještačenje nije izvršeno.

9. Dana 21.10.2008. godine općinski sud je donio novu naredbu da se izvrši psihijatrijsko vještačenje aplikanta nakon što je uvid u drugi spis koji se odnosi na aplikanta pokazao da on ima duševnu bolest.

10. Dana 3.11.2010. godine izvršeno je psihijatrijsko vještačenje. Aplikant je prinudno doveden kod psihijatra, budući da se nije pojavio dobrovoljno.

11. Dana 31.12.2010. godine psihijatrica je izdala svoje stručno mišljenje. Ona je zaključila da je aplikant asocijalna osoba koja je zbog trajnog toka psihičkih poteškoća razvila veći dijapazon i intenzitet simptoma koji se približavaju psihotičnom stanju, a što u situacijama koje su izuzetno napete, potencijalno konfliktna, iste doživljava kao prijeteće po vlastiti opstanak i dobrobit, a što sve zajedno može dovesti do pretjeranih i impulzivnih reakcija. Stoga je vještak zaključila da aplikant nije u stanju sudjelovati u krivičnom postupku, te je predložila općinskom sudu da optuženom izrekne mjeru sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja u psihijatrijskoj ustanovi.

12. Dana 4.03.2011. godine općinski sud je obustavio postupak protiv aplikanta u vezi sa krivičnim djelom oštećenja tuđe stvari (vidi tačku 6. ove presude) jer je nastupila zastara za to krivično djelo.

13. Dana 8.04.2011. godine općinski sud je donio odluku kojom je (i) prihvaćen nalaz i mišljenje vještaka (vidi tačku 11. ove presude) i odlučeno da se prekine krivični postupak protiv aplikanta za krivično djelo napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti (vidi tačku 6. ove presude) dok

se zdravlje aplikanta ne popravi u dovoljnoj mjeri da može sudjelovati u postupku. Sud je aplikanta uputio u Centar za socijalni rad Grada Mostara („centar za socijalni rad“) na dalji postupak. Aplikant se žalio na tu odluku.

14. Dana 21.06.2011. godine Kantonalni sud u Mostaru, („kantonalni sud“) odbio je žalbu aplikanta.

II. VANPARNIČNI POSTUPAK

15. Dana 25.10.2011. godine, centar za socijalni rad podnio je prijedlog u vanparničnom postupku pred općinskim sudom za izricanje mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja aplikanta (vidi tačku 11. ove presude).

16. Dana 18.04.2012. godine općinski sud je zatražio da se centar za socijalni rad izjasni da li i dalje ostaje kod mjere koju je predložio ranije, ili sada preporučuje da aplikant (u smislu članova 45. do 59. Zakona o vanparničnom postupku – vidi tačku 49. ove presude) bude zadržan u zdravstvenoj ustanovi. Centar za socijalni rad je odgovorio da ostaje kod svog ranijeg prijedloga.

17. Dana 6.11.2012. godine općinski sud je odbio prijedlog centra za socijalni rad (vidi tačku 15. ove presude) i obustavio postupak. Smatrao je da nije ovlašten da odredi predloženu mjeru s obzirom na to da je prema članu 43. Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama iz 2001. godine (vidi tačku 48. ove presude) krivični sud jedino tijelo koje ima nadležnost da odredi takvu mjeru u krivičnom postupku. Obrazložio je da, s obzirom na podnesene dokaze, krivično djelo nije počinjeno u stanju neuračunljivosti, te da aplikant nije osoba sa teškom psihičkom bolešću, niti je „osoba sa duševnim smetnjama“ u smislu člana 45. Zakona o vanparničnom postupku i člana 22. Zakona o zaštiti osoba sa duševnim smetnjama iz 2001. godine (vidi tačke 48. i 49. ove presude). Utvrdio je da će po pravomoćnosti te odluke postupak biti nastavljen prema pravilima krivičnog postupka, te da aplikant ima pravo žalbe protiv te odluke u roku od petnaest dana od dana dostavljanja.

18. Dana 6.02.2013. godine aplikantu je dostavljena ta odluka, a on se žalio na nju 21.02.2013. godine (što znači u zakonskom roku od petnaest dana– vidi tačku 49. ove presude), pozivajući se na članove 3. i 6. Konvencije.

19. Dana 22.12.2015. godine Kantonalni sud je odbacio žalbu aplikanta. On je utvrdio da (i) aplikant nema pravni interes za podnošenje žalbe protiv rješenja donesenog u vanparničnom postupku budući da je taj postupak obustavljen, i (ii) da će se, u skladu s pravilima krivičnog postupka, postupak koji se odnosi na izricanje mjere sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja aplikanta u zdravstvenoj ustanovi nastaviti po pravomoćnosti rješenja donesenog u vanparničnom postupku.

III. NASTAVAK KRIVIČNOG POSTUPKA

20. Dana 21.12.2012. godine općinski sud je donio novu naredbu da aplikanta pregleda vještak neuropsihijatar. Općinski sud je naložio neuropsihijatru da pregleda spis predmeta, kao i medicinsku dokumentaciju koja se nalazi u Centru za mentalno zdravlje u Bolnici Južni logor u Mostaru, u kojoj je - prema informacijama kojima je raspolagao općinski sud - aplikant bio na liječenju. Pregled aplikanta trebao je biti obavljen s posebnim naglaskom na utvrđivanje (i) da li je on sposoban da prati postupak, i (ii) njegove uračunljivosti u vrijeme kada je počinio krivično djelo.

21. Dana 27.12.2012. godine aplikant je općinskom sudu dostavio podnesak navodeći (i) da je krivični postupak protiv njega prekinut 8.04.2011. godine (vidi tačku 13. ove presude) i (ii) da vanparnični postupak još nije okončan, budući da je njegova žalba još uvijek neriješena (vidi tačku 18. ove presude); prema tome, ustvrdio je, naredba suda za njegovo neuropsihijatrijsko vještačenje je „bespredmetna“.

22. Dana 17.01.2013. općinski sud je pozvao aplikanta na psihijatrijsko vještačenje u Bolnici Mostar, zakazano za 23.01.2013. godine, prema članu 124. Zakona o krivičnom postupku (vidi tačku 47. ove presude). Općinski sud je također naložio da će u slučaju da se aplikant ne povinuje naredbi, ili u slučaju nemogućnosti da mu se uruči naredba, on biti doveden od strane sudske policije u skladu sa članom 139. Zakona o krivičnom postupku.

23. Dana 21.01.2013. godine aplikant je dostavio podnesak općinskom sudu u kojem je ponovio svoje ranije tvrdnje (vidi tačku 21. ove presude) dodavši da općinski sud postupka na način suprotan Zakonu o krivičnom postupku jer nije donio novu odluku o nastavku prekinutog postupka. S obzirom na sve okolnosti, odbio je otići na zakazano vještačenje.

24. Dana 30.01.2013. godine općinski sud je izdao dovedbeni nalog sudskoj policiji u skladu sa članom 139. (vidi tačku 47. ove presude) da aplikanta dovede u Bolnicu Mostar prinudnim putem na pregled psihijatra i psihologa. Općinski sud je također naredio sudskoj policiji da prisustvuje pregledu aplikanta.

25. Dana 5.02.2013. godine sudska policija je aplikanta dovela na vještačenje; međutim, vještačenje nije obavljeno jer je aplikant podnio zahtjev za izuzeće vještaka. Taj zahtjev je općinski sud odbio 13.03. 2013. godine.

26. Dana 29.03.2013. godine općinski sud je opet pozvao aplikanta da dođe u Bolnicu Mostar na neuropsihijatrijsko vještačenje kako bi se utvrdilo je li u stanju pratiti krivični postupak (vidi tačku 20. ove presude).

27. Dana 12.04.2013. godine aplikant je uputio drugi podnesak općinskom sudu navodeći da je naredbom o njegovom vještačenju bio izložen raznim „metodama mučenja“, čime je narušen njegov mentalni integritet, te da se neće povinovati naredbi. Ponovno se pozvao na odluku donesenu u vanparničnom postupku (vidi tačku 17. ove presude).

28. Dana 7.05.2013. godine općinski sud je izdao novu naredbu sudskoj policiji u skladu sa članom 139. (vidi tačku 47. ove presude), da aplikanta prinudno dovede u Bolnicu Mostar na pregled od strane vještaka psihijatra i psihologa.

29. Dana 8.05.2013. godine aplikanta je sudska policija prinudno odvela na pregled. Aplikant je opet podnio zahtjev za izuzeće navedenih vještaka. Kako izgleda, općinski sud nije odlučio o zahtjevu za izuzeće; u svakom slučaju, vještačenje nije obavljeno.

30. Dana 24.05.2013. godine općinski sud je pozvao aplikanta na ročište zakazano za 7.06.2013. godine. Aplikant je također poučen da može uzeti branitelja.

31. Dana 3.06.2013. aplikant je općinskom sudu dostavio podnesak u kojem je naveo da nije u mogućnosti sudjelovati u krivičnom postupku, pozivajući se na nalaz vještaka od 31.12.2010. godine (vidi tačku 11. ove presude). Aplikant je dodao da rješenje doneseno u vanparničnom postupku (vidi tačku 17. ove presude) još nije pravomoćno.

32. Dana 5.06.2013. godine općinski sud je izdao još jednu naredbu sudskoj policiji prema članu 139. (vidi tačku 47. ove presude) da aplikanta prinudno dovede u Bolnicu Mostar, te da prisustvuje njegovom psihijatrijskom vještačenju zakazanom za 6.06.2013.

33. Dana 6.06.2013. godine četiri pripadnika sudske policije su prinudno doveli aplikanta na odjel neurologije Bolnice Mostar na psihijatrijsko vještačenje, koje je obavljeno toga dana. Istoga dana sudska policija je izdala i Potvrdu o ulasku i pregledu stana i drugih prostorija – „potvrda“, u kojoj se navodi da su tri policajca ušla u stan aplikanta izvršavajući sudsku naredbu za njegovo psihijatrijsko vještačenje. U njoj se također navodi da je otac aplikanta, koji je vlasnik stana, odbio potpisati potvrdu, tako da mu je ona ostavljena u dnevnoj sobi. Izvještaj o ulasku policajaca u stan aplikanta, sa istim datumom i potpisan od strane četvorice policajaca, u relevantnom dijelu glasi:

„...Dolaskom na adresu stanovanja navedenu u naredbi patrola je u 14,30 pronašla optuženog Gorana Pranjića-M-Lukića kod kuće.

Patrola sudske policije je optuženog Gorana Pranjića-M-Lukića upoznala o razlozima dolaska, predala mu primjerak gore navedene naredbe Općinskog suda u Mostaru nakon čega je optuženi pozvan da pođe sa patrolom, što je isti odbio govoreći „da je on bio na vještačenju te da neće s nama krenuti“. Više puta vođa patrola optuženom je saopćio da isti mora poći što je on energično odbijao i uputio se prema stubištu koje vodi na sprat kuće.

Pošto se patrola sudske policije nalazila uz samo lice sudski policajac M.A. je stao na vrata koja vode na sprat čime bih istog zaustavio u njegovoj namjeri, a sudski policajac L. A. je optuženom naredio da stavi ruke na leđa što je i učinio i istom stavio sredstva za vezivanje (lisice) bez upotrebe ostalih sredstava prinude, nakon čega je smješten u službeno vozilo i odveden u KC Mostar.

.....

Patrola sudske policije je izvršila osiguranje vještačenja koje je trajalo od 16.00 do 17.30 sati i kojom prilikom nije bilo negativnosti.

.....

Tokom postupanja po datoj naredbi korištena su ovlaštenja propisana Zakonom o sudskoj policiji i Pravilima o sudskoj policiji gdje nije bilo negativnosti niti upotrebe nikakvih sredstava prinude.“

34. Prema medicinskim dokazima koje je podnio aplikant, odnosno prijavi o povredi Hitne službe Doma zdravlja Mostar od 10.06.2013. godine, aplikantu su bile stavljene lisice prilikom njegovog prinudnog odvođenja na psihijatrijsko vještačenje. Ljekar je utvrdio da je aplikant zadobio tri do četiri hematoma na desnoj nadlaktici, svaki veličine 1x1 cm. Ljekar je također zabilježio izjavu aplikanta da je prinudno stavljanje lisica od strane sudske policije kod njega prouzročio psihičke povrede i tjeskobu.

35. Dana 18.06.2013. godine općinski sud je izdao još jednu naredbu sudskoj policiji, u skladu sa članom 139. (vidi tačku 47. ove presude), da aplikanta prinudno dovede u Bolnicu Mostar i da prisustvuje njegovom psihološkom vještačenju. Vještačenje je obavljeno 19.06.2013. godine.

36. Dana 8.07.2013. godine općinski sud je odlučio prekinuti krivični postupak protiv aplikanta i uputio ga centru za socijalni rad na dalji vanparnični postupak. U svom obrazloženju općinski sud je, prihativši u cjelosti izvještaje vještaka, utvrdio da aplikant pati od „trajne (hronične) psihičke bolesti, koja je trenutno u fazi progresije“. U vrijeme vještačenja aplikant je bio mentalno neuračunljiv, dok je u vrijeme počinjenja navodnog krivičnog djela njegova uračunljivost bila bitno smanjena. Sud je zaključio da aplikant nije u stanju učestvovati ili pratiti krivični postupak protiv njega. Istoga dana, općinski sud je aplikantu postavio branitelja, zbog njegovog duševnog stanja, u interesu pravde.

37. Dana 12.07.2013. godine aplikant se žalio na to rješenje, pozivajući se na član 3. Konvencije. Ponovio je da vanparnični postupak još nije okončan. Nadalje, tvrdio je da su sudske naredbe i provedena vještačenja bili nezakoniti, te je osporio način i svrhu vještačenja (krivično djelo je navodno počinjeno 2004., a on je vještačen tek 2013. godine). Konačno, aplikant je naveo da su ga sudske naredbe da se njegovo vještačenje izvrši prinudno, kao i sama vještačenja izložili „mentalnoj patnji“ koja je dostigla minimalan prag težine u smislu člana 3. Aplikantov branitelj po službenoj dužnosti također je podnio žalbu protiv navedenog rješenja (vidi tačku 36. ove presude).

38. Dana 30.04.2014. godine Kantonalni sud je utvrdio da je žalba aplikantovog branitelja po službenoj dužnosti proturječna i odbio je razmatrati. Istovremeno, on je prihvatio žalbu aplikanta i poništio rješenje od 8.07.2013. godine (vidi tačku 36. ove presude). On je konstatirao da je sporni krivični postupak konačno prekinut 21.06.2011. godine (vidi tačku 14. ove presude), a da se prema akuzatornom načelu mogao zakonito nastaviti samo na zahtjev tužitelja (a ne na vlastitu inicijativu suda), u skladu sa članovima 17. i 409. stav 2. Zakona o krivičnom postupku (vidi tačku 47. ove presude),

kao i da je tužitelj imao obavezu takav zahtjev potkrijepiti odgovarajućim dokazima koji ukazuju da su razlozi za prekid postupka prestali da postoje. Budući da tužitelj nikada nije podnio zahtjev za nastavak krivičnog postupka, uvjeti za nastavak nisu bili ispunjeni. Stoga je bilo bespredmetno slati aplikanta još jednom na vještačenje i donijeti još jednu odluku o prekidu postupka na osnovu takvog vještačenja, s obzirom na to da je konačna odluka o ovom pitanju već bila donesena. Kantonalni sud nije ispitivao pritužbu prema članu 3.

IV. OBUSTAVA KRIVIČNOG POSTUPKA

39. Dana 22.04.2016. godine tužitelj je donio naredbe da se izvrši psihijatrijsko, odnosno psihološko vještačenje aplikanta. Vještaci, koji su svoje mišljenje zasnovali na medicinskoj dokumentaciji aplikanta, zaključili su da se duševno zdravlje aplikanta nije moglo poboljšati od 2013. godine kada je prilikom vještačenja zaključeno da on pati od „trajne (hronične) psihičke bolesti“ i da je u vrijeme tog vještačenja bio mentalno neuračunljiv (vidi tačku 36. ove presude).

40. Dana 12.10.2016. godine tužitelj je podnio zahtjev sudiji za prethodno saslušanje tražeći saglasnost za povlačenje optužnice; sudija za prethodno saslušanje dao je saglasnost 14.10.2016. godine. Dana 18.10.2016. godine općinski sud je obustavio krivični postupak protiv aplikanta.

V. PRIGOVOR APLIKANTA U PISANOJ FORMI ODJELU SUDSKE POLICIJE

41. Dana 10.06.2013. godine aplikant je podnio prigovor u pisanoj formi odjelu sudske policije Hercegovačko-neretvanskog kantona („Odjel sudske policije“), navodeći da su njegova prava iz člana 3. Konvencije prekršena zbog načina na koji je sudska policija postupala s njim dana 6.06.2013. godine (vidi tačke 33. i 34. ove presude). On je naveo da su mu stavljene lisice u njegovoj kući (pred njegovim bolesnim roditeljima koji su doživjeli stres i počeli da plaču) – iako je to bilo nepotrebno jer je „njegov bijeg bio isključen“ a njegovo „ponašanje besprijekorno“.

42. Istoga dana šef Odjela sudske policije, zajedno sa dvojicom drugih viših službenika, obavio je s aplikantom razgovor o njegovom prigovoru, nakon čega je aplikant dao izjavu koja je zabilježena u zapisniku toga razgovora, čiji relevantni dijelovi glase:

„Dana 06.06.2013.godine negdje oko 15,00 sati meni nepoznati sudski policajci su došli na vrata moje kuće, sa sudskim nalogom da me sprovedu na Kliniku za neurologiju radi vještačenja. Došlo je do razgovora između mene i nepoznatog sudskog policajca, ja se ne sjećam šta me je pitao i šta sam im odgovorio. Tom prilikom mi je dao samo dovedbeni nalog. Dok smo razgovarali, mislim da me je on nešto pogrešno razumio, u tom je došlo do stavljanja lisica, a ja se nisam opirao. Nakon toga su me izveli iz kuće i fino su me izveli do auta. Na upit zapovjednika D. da li je njemu poznato da u

predmetu ima Potvrda o ulasku u stan, a koju njegov otac kao vlasnik stana nije htio potpisati, isti je izjavio da on nije vidio potvrdu iako je inzistirao da se ista napiše, a što nije učinjeno.

Na prijedlog zapovjednika i zamjenika da se predstava završi neformalnim razrješenjem, Goran Pranjić-M-Lukić je rekao da se slaže sa prijedlogom sa tim da zapovjednik iste ukori i o svemu obavijesti svoju Upravu Goran Pranjić-M-Lukić odustaje od daljnog prigovora, jer je zadovoljan sa objašnjenjem zapovjednika vezano za pravilnost postupanja sudskih policajaca u ovom slučaju.“

43. Dana 10.06.2013. godine šef Odjela sudske policije dostavio je informaciju o prigovoru aplikanta glavnom zapovjedniku sudske policije. Ona je sadržavala (i) informaciju o ulasku sudske policije u kuću aplikanta u svrhu njegovog prinudnog odvođenja na psihijatrijsko vještačenje, i (ii) informaciju o tome da je stavljanje lisica obavljeno u skladu sa članom 17. Pravilnika o upotrebi sredstava prinude (vidi tačku 51. ove presude). U njoj se također, između ostalog, navodi:

„Nakon obavljenog razgovora sa podnositeljem predstavke, očito je da je podnositelj predstavku podnio iz razloga nepoznavanja pozitivnih propisa po kojima postupaju Sudska policija, a radi se o osobi koju smo do sada u više navrata sproveli na psihijatrijsko vještačenje.

Podnositelj predstavke je prihvatio obrazloženje vezano za postupanje službenika sudske policije, te je predstavka riješena neformalnim razrješenjem.“

VI. POSTUPAK PRED USTAVNIM SUDOM

44. U međuvremenu, dana 22.11.2010. godine aplikant se žalio Ustavnom sudu zbog dužine krivičnog postupka koji se vodio protiv njega. Dana 28.02.2013. godine Ustavni sud je utvrdio da je dužina krivičnog postupka bila prekomjerna i naredio općinskom sudu da hitno okonča taj postupak. Sud je naročito smatrao neprihvatljivim da je općinskom sudu trebalo više od tri godine od saznanja da aplikant ima „određenih psihičkih problema“ da provede neuropsihijatrijsko vještačenje (vidi tačke 8. i 10. ove presude), te da mu je trebalo više od četiri godine da mu postavi pravnog zastupnika po njegovom izboru (vidi tačku 7. ove presude).

45. Dana 14.06.2013. godine aplikant je podnio još jednu apelaciju Ustavnom sudu žaleći se prema članu 3. Konvencije na maltretiranje u nastavku krivičnog postupka (vidi tačke 20.-38. ove presude). Aplikant je tvrdio da su ponavljanim naredbama općinskog suda sudskoj policiji za njegovo odvođenje na vještačenje protivno njegovoj volji, naročito naredbom od 6.06.2013. godine (vidi tačke 33. i 34. ove presude) – povrijeđena njegova prava iz člana 3. Konvencije.

46. Dana 21.07.2015. godine Ustavni sud je odbio apelaciju aplikanta kao očigledno neosnovanu. On je zaključio da aplikant nije dokazao da je u ovoj konkretnoj situaciji bio podvrgnut nehumanom i ponižavajućem postupku koji je dosegao minimalnu razinu ozbiljnosti da bi se mogao svrstati pod opseg člana 3.

RELEVANTNI PRAVNI OKVIR

I. RELEVANTNO DOMAĆE PRAVO

47. Relevantne odrebe Zakona o krivičnom postupku iz 2003. godine, objavljenog u Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine, br. 35/03, 37/03, 56/03, 78/04, 28/05, 55/06, 27/07, 53/07, 9/09, 12/10, 8/13 i 59/14, glase:

Član 17.

Princip akuzatornosti

„Krivični postupak se može pokrenuti i provesti samo po zahtjevu nadležnog tužitelja.“

Član 124.

Psihijatrijsko vještačenje

„(1) Ako se pojavi sumnja da je isključena ili smanjena uračunljivost osumnjičenog, odnosno optuženog, ili da je osumnjičeni, odnosno optuženi učinio krivično djelo zbog ovisnosti od alkohola ili opojnih droga, ili da zbog duševnih smetnji nije sposoban učestvovati u postupku, odredit će se psihijatrijsko vještačenje.

...“

Član 139.

Naredba za dovođenje

„(1) Naredbu da se optuženi dovede može izdati sud ako je donijeto rješenje o pritvoru ili ako uredno pozvani optuženi ne dođe, a svoj izostanak ne opravda, ili ako se nije moglo izvršiti uredno dostavljanje poziva, a iz okolnosti očigledno proizlazi da optuženi izbjegava prijem poziva.

...

(3) Naredbu za dovođenje izvršava sudska policija.

...

(5) Osoba kojoj je povjereno izvršenje naredbe predaje naredbu optuženom i poziva ga da pođe s njom. Ako optuženi to odbije, dovest će ga prinudno.“

Član 221.

Duševno oboljenje osumnjičenog, odnosno optuženog u toku postupka

„Kad se u toku krivičnog postupka utvrdi da je osumnjičeni, odnosno optuženi po učinjenom krivičnom djelu obolio od kakvog duševnog oboljenja, rješenjem će se prekinuti krivični postupak (član 409.)“

Član 409.

Prekid postupka u slučaju nastupanja duševne bolesti

„1. Ako je kod optuženog nakon učinjenja krivičnog djela nastupila takva duševna bolest da nije sposoban učestvovati u postupku, sud će rješenjem, nakon psihijatrijskog

vještačenja, prekinuti postupak i optuženog uputiti organu nadležnom za pitanja socijalnog staranja.

2. Kada se zdravstveno stanje optuženog poboljša u mjeri da je sposoban učestvuje u postupku, krivični postupak će se nastaviti.

...“

Član 410.

Postupak u slučaju neuračunljivosti

„1. Ako je osumnjičeni počinio protivpravno djelo u stanju neuračunljivosti i postoje zakonom određeni uvjeti za određivanje prisilnog smještaja osobe sa težim duševnim smetnjama u zdravstvenu ustanovu, tužitelj će u optužnici postaviti prijedlog da sud utvrdi da je osumnjičeni počinio protivpravno djelo u stanju neuračunljivosti, te i da mu se privremeno odredi prisilni smještaj u zdravstvenoj ustanovi uz izvještavanje zdravstvene ustanove.

2. Protiv osumnjičenog, odnosno optuženog iz stava (1) ovog člana na obrazložen prijedlog tužitelja može se odrediti pritvor iz razloga iz člana 146. ovog Zakona. Ako je pritvor protiv osumnjičenog određen ili produžen, izvršava se u zdravstvenoj ustanovi i može trajati dok postoje razlozi iz člana 146. ovog Zakona, ali ne duže od rokova iz člana 149. i člana 151. st. (2) i (3) ovog Zakona, odnosno pravosnažnog rješenja o privremenom određivanju prisilnog smještaja.

...“

48. Relevantne odredbe Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama iz 2001. godine, objavljenog u Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine, br. 37/01, 40/02, 52/11, 14/13, i 20/13, koji je bio na snazi u predmetno vrijeme, glase:

Član 22.

„1. Osoba sa težim duševnim smetnjama koja uslijed svoje duševne smetnje ozbiljno i direktno ugrožava vlastiti život ili zdravlje ili sigurnost, odnosno život ili zdravlje ili sigurnost drugih osoba može se smjestiti u zdravstvenu ustanovu bez pristanka, po postupku za prisilno zadržavanje i prisilni smještaj propisanim ovim zakonom.

...“

Član 43.

„Učiniocu koji je krivično djelo učinio u stanju neuračunljivosti ili bitno smanjene uračunljivosti sud će u krivičnom postupku izreći mjeru sigurnosti obaveznog psihijatrijskog liječenja i čuvanja u zdravstvenoj ustanovi, odnosno mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja na slobodi, u skladu sa odredbama čl. 63. i 64. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine i čl. 475. do 480. Zakona o krivičnom postupku („Službene novine Federacije BiH“, broj 43/98).“

49. Relevantne odredbe Zakona o vanparničnom postupku, objavljenog u Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine br. 2/98, 39/04, 73/05 i 80/14, glase:

Član 18.

„Protiv rješenja donesenog u prvom stupnju može se izjaviti žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja rješenja, ako zakonom nije drugačije određeno.“

Član 19.

„Žalba zadržava izvršenje rješenja, ako zakonom nije drugačije određeno.

Sud iz važnih razloga može odlučiti da žalba ne zadržava izvršenje rješenja.

...“

Član 45.

„1. ... U postupku zadržavanja u zdravstvenoj ustanovi sud odlučuje o zadržavanju duševno bolesne osobe u zdravstvenoj ustanovi kada je zbog prirode bolesti neophodno da ta osoba bude ograničena u slobodi kretanja ili kontaktiranja sa vanjskim svijetom, kao i njenom otpuštanju kad prestanu razlozi zbog kojih je zadržana.

2. Postupak iz stava 1. ovog člana mora se završiti što prije, a najkasnije u roku od sedam dana.“

Član 58.

„Protiv rješenja o zadržavanju u zdravstvenoj ustanovi i puštanju iz ove ustanove žalbu mogu izjaviti: zdravstvena ustanova koja je zadržala duševno bolesnu osobu, zadržana osoba, njen staratelj, odnosno privremeni zastupnik i organ starateljstva i to u roku od osam dana od dana prijema rješenja.

Žalba ne zadržava izvršenje, ako sud iz opravdanih razloga drugačije ne odluči ...“

50. Relevantne odredbe Zakona o sudskoj policiji Federacije Bosne i Hercegovine iz 1996. godine, objavljenog u Službenim novinama Federacije Bosne i Hercegovine br. 19/96 i 37/04, glase:

Član 7.

„Sudska policija pomaže Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, Vrhovnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine, Sudu za ljudska prava Federacije Bosne i Hercegovine i sudovima u kantonu - županiji u osiguranju informacija, u izvršavanju sudskih naredbi za prinudno dovođenje svjedoka, izvršavanju sudskih naredbi za dovođenje optuženih osoba...“

Član 20.

„Sudski policajci u obavljanju poslova mogu uporabiti sredstva prinude i to: tjelesnu snagu, gumenu palicu i druga sredstva prinude, samo onda kad je te neophodno da se spriječi tjelesni napad na suce i druge djelatnike suda, ombudsmane i druge osobe koje štite, bijeg svjedoka, okrivljenoga i osuđenoga ili prouzrokovanje materijalne štete sudu. Tjelesna snaga može se uporabiti naročito onda kada je nužno da se spriječi otpor osobe prema kojoj se izvršava nalog suda.“

51. Relevantne odredbe Pravilnika o upotrebi sredstava prinude, br. Su-Sp-55/11 koji je 2.03.2011. godine donio predsjednik Vrhovnog suda Federacije Bosne i Hercegovine, glase:

Član 2.

„Službenici sudske policije Federacije Bosne i Hercegovine upotrebljavaju sredstva prinude radi ostvarivanja zakonitog cilja, srazmjerno stepenu otpora osobe.

Službenici sudske policije će u konkretnim okolnostima, upotrijebiti ono sredstvo prinude koje garantuje uspješno obavljanje službenog zadatka, uz najblaže posljedice po osobu prema kojoj se upotrebljava.“

Član 3.

„ ...

Prilikom upotrebe sredstava prinude službenici sudske policije vode računa o životu, zdravlju i ljudskom dostojanstvu čovjeka i o imovini fizičkih i pravnih osoba.“

Član 17.

„Službenici sudske policije sredstva za vezivanje upotrebljavaju radi ograničavanja pokretljivosti tijela osobe, naročito ruku i nogu.

Pod sredstvima za vezivanje smatraju se lisice za ruke, lisice za ruke sa pojasom, lisice za noge, lisice za ruke i noge, plastične zatege i trake.

Službenici sudske policije su obavezni izvršiti vezivanje osobe, prilikom poduzimanja radnji dovođenja ili sprovođenja privremeno zadržanih, pritvoreni ili osuđeni osoba.“

II. MEĐUNARODNI TEKSTOVI, AKTI I DOKUMENTI

52. U svojoj Preporuci Rec(2001)10 o Evropskom kodeksu policijske etike, usvojenoj 19.09.2001. godine, Komitet ministara Vijeća Evrope izrazio je svoje uvjerenje da je

„... javno povjerenje u policiju usko povezano s njenim odnosom i ponašanjem prema javnosti, naročito njenim poštovanjem ljudskog dostojanstva i osnovnih prava i sloboda osobe koja su sadržana naročito u Evropskoj konvenciji o ljudskom pravima.“

On preporučuje vladama država članica da se u svome unutarnjem zakonodavstvu, praksi i kodeksima ponašanja koji se tiču policije, rukovode načelima utvrđenim u Evropskom kodeksu policijske etike priloženim uz Preporuku, u cilju njihove progresivne primjene i najšire moguće cirkulacije teksta koji ih utvrđuje.

53. Kodeks naročito ističe da je jedna od glavnih svrha policije zaštita i poštovanje osnovnih prava i sloboda osobe, sadržanih naročito u Konvenciji (stav 1.). U dijelu „Smjernice za djelovanje/intervenciju policije“ on propisuje da „policija neće počinuti, poticati ili tolerirati bilo kakav čin mučenja ili nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja pod bilo kakvim okolnostima“ (stav 36.), te da ona „može koristiti silu samo kada je to striktno neophodno i samo u mjeri potrebnoj kako bi se postigao legitiman cilj“ (stav 37.). Nadalje, „u obavljanju svojih aktivnosti, [ona] će uvijek imati

na umu osnovna prava svih osoba“ (stav 43.) a „pripadnici policije će postupati s integritetom i poštovanjem prema javnosti, te s posebnom pažnjom u odnosu na situaciju osoba koje pripadaju posebno ugroženim grupama“ (stav 44.).

54. Dana 22.09.2004. godine Komitet ministara je usvojio Preporuku Rec(2004)10 koja se tiče zaštite ljudskih prava i dostojanstva osoba sa duševnim smetnjama. U relevantnom dijelu ta Preporuka glasi:

Član 32.

Uključivanje policije

„1. U ispunjavanju svojih zakonskih dužnosti policija mora uskladiti svoje aktivnosti s aktivnostima zdravstvenih i socijalnih službi, ako je moguće uz pristanak osobe o kojoj je riječ, ako ponašanje te osobe izrazito ukazuje na postojanje duševnih smetnji i predstavlja ozbiljnu opasnost od povrjeđivanja sebe ili drugih.

2. Kada ne postoje druge mogućnosti, u izvršavanju njihovih dužnosti može biti potrebna pomoć policije u odvođenju ili vraćanju osoba koje su predmet nedobrovoljnog smještanja u odgovarajuću ustanovu.

3. Pripadnici policije moraju poštovati dostojanstvo i ljudska prava osoba s duševnim smetnjama. Važnost ove obaveze trebala bi se naglasiti tijekom obuke“

PRAVO

I. OPSEG SLUČAJA

55. U odgovoru na izjašnjenje vlade, aplikant je ponovio svoje pritužbe prema članovima 5. i 6. Konvencije, koje je naveo u svojoj aplikaciji.

56. Sud napominje da su ove pritužbe već proglašene nedopuštenima, te su stoga izvan opsega ovog slučaja.

II. NAVODNA POVREDA ČLANA 8. KONVENCIJE

57. Aplikant se žalio, prema članu 3. Konvencije, zbog njegovog ponovljenog prinudnog odvođenja na nedobrovoljno psihijatrijsko i psihološko vještačenje za vrijeme krivičnog postupka koji se vodio protiv njega 2013. godine, što mu je nanijelo duševnu patnju.

58. Kao gospodar pravne kvalifikacije činjenica predmeta (vidi *Bouyid protiv Belgije* [VV], br. 23380/09, tačka 55., ESLJP 2015), Sud nalazi da je primjereno ispitati navode aplikanta prema članu 8. Konvencije koji glasi:

„1. Svako ima pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javna vlast se neće miješati u ostvarivanje ovoga prava, osim u skladu sa zakonom ako je to nužno u demokratskom društvu u interesu državne sigurnosti, javne sigurnosti ili privredne dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili zločina, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.“

A. Dopuštenost

59. Sud primjećuje da ova pritužba nije očigledno neosnovana niti nedopuštena po bilo kojem drugom osnovu navedenom u članu 35. Konvencije. Stoga se ona mora proglasiti dopuštenom.

B. Meritum

1. Argumenti stranaka

60. Aplikant se žalio prema članu 8. da su naredbe suda za njegovo nedobrovoljno psihijatrijsko i psihološko vještačenje, te njegovo prinudno odvođenje od strane sudske policije na osnovu takvih naredbi i podvrgavanje vještačenjima bili nezakoniti i da su ga izložili „duševnoj patnji“. Naredbe su bile nezakonite s obzirom na činjenicu da odluka o obustavi vanparničnog postupka još nije postala pravomoćna u vrijeme donošenja tih naredbi (vidi tačke 17.-19. ove presude); štoviše, krivični postupak protiv njega bio je „bespredmetan“, budući da je on u konačnici prekinut.

61. Vlada je svoj odgovor ograničila na ovu pritužbu, pozivajući se samo na incident od 6.06.2013. godine (vidi tačku 33. ove presude). Ona je navela da je sila morala biti primijenjena u prebacivanju aplikanta na psihijatrijsko vještačenje jer aplikant nije postupio prema uredno dostavljenoj naredbi suda koja je izdata tijekom relevantnog krivičnog postupka, te da s obzirom na okolnosti, nije bilo miješanja u njegova prava iz člana 8. Ona je nadalje tvrdila da čak i da je došlo do miješanja, ono je imalo temelj u domaćem pravu, tako da je ono bilo u skladu sa zahtijevanim kvalitetom domaćeg zakona, te štoviše, da njime nisu bila povrijeđena njegova prava iz člana 8. budući da je do tog miješanja došlo u cilju utvrđivanja opravdanosti vođenja sudskog postupka protiv aplikanta.

2. Ocjena Suda

62. Sud napominje da je aplikant prinudno odvođen na nedobrovoljna psihijatrijska i psihološka vještačenja dana 5.02., 8.05., 6.06. i 19.06.2013. godine (vidi tačke 25., 29., 33. i 35. ove presude) temeljem sudskih naredbi izdatih 30.01., 7.05., 5.06., odnosno 18.06.2013. godine (vidi tačke 24., 28., 32. i 35. ove presude).

63. Sud je ranije utvrdio, u različitim kontekstima, da koncept privatnog života uključuje fizičku i psihičku cjelovitost osobe (vidi, na primjer, *A. protiv Hrvatske*, br. 55164/08, tačka 60., 14.10.2010.) i da duševno zdravlje predstavlja ključni dio privatnog života (vidi, na primjer, *Bensaid protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 44599/98, tačka 47., ESLJP 2001-I, i *Dolenec protiv Hrvatske*, br. 25282/06, tačka 165., 26.11.2009). Nadalje, on je utvrdio da nedobrovoljni pregled osobe od strane psihijatra državne klinike ili bolnice predstavlja miješanje u pravo na poštovanje privatnog života te

osobe (vidi *Matter protiv Slovačke*, br. 31534/96, tačka 64., 5.07. 1999., i *Fyodorov i Fyodorova protiv Ukrajine*, br. 39229/03, tačka 82., 7.07.2011.). U skladu s tim načelima, on nalazi da je prinudno odvođenje aplikanta i njegovo podvrgavanje, protivno njegovoj volji, psihijatrijskom i psihološkom vještačenju u državnoj instituciji – u četiri navrata (vidi tačku 62. ove presude) – predstavljalo miješanje u njegov privatni život.

64. Sud dalje ponavlja da će miješanje biti suprotno članu 8. osim ako je „u skladu sa zakonom“, slijedi jedan ili više legitimnih ciljeva iz stava 2., te ako je također i „neophodno u demokratskom društvu“ kako bi se postigao cilj o kojemu je riječ.

65. Sud primjećuje da postoji spor između stranaka o tome je li miješanje u prava aplikanta iz člana 8. bilo „u skladu sa zakonom“. Sud ponavlja da izrazi „propisano zakonom“ i „u skladu sa zakonom“ u članovima 8. do 11. Konvencije ne samo da zahtijevaju da sporna mjera mora imati pravni osnov u domaćem zakonu, već se također odnose i na kvalitet dotičnog zakona koji mora biti dostupan osobi o kojoj je riječ i predvidiv u pogledu njegovih učinaka (vidi *Kudrevičius i drugi protiv Litvanije* [VV], br. 37553/05, tačka 108., ESLJP 2015., i tamo citirane predmete). U tom pogledu Sud napominje da je 6.11.2012. godine općinski sud okončao vanparnični postupak, smatrajući da će se po pravomoćnosti te odluke postupak nastaviti prema pravilima krivičnog postupka. Aplikant se žalio na tu odluku dana 21.02.2013. godine (dakle, u zakonskom roku). On dalje primjećuje da, prema članu 19. Zakona o vanparničnom postupku iz 1998. godine, žalba ima suspenzivan učinak (vidi tačku 49. ove presude). Pa ipak, krivični postupak je nastavljen dana 21.12.2012. godine (dakle, dok je vanparnični postupak i dalje bio u tijeku), a općinski sud je opetovano naređivao psihijatrijsko i psihološko vještačenje aplikanta i njegovo prinudno odvođenje na ta vještačenja, u skladu sa članovima 124. i 139. Zakona o krivičnom postupku. Naredbe su stoga imale osnov u domaćem zakonu. Međutim, u konkretnim okolnostima predmetnog slučaja, ne može se reći da su domaće vlasti postupale u skladu sa zakonom budući da je nastavak krivičnog postupka bio nezakonit. Sud napominje da je kantonalni sud odlučio da općinski sud nije mogao na vlastitu inicijativu zakonito nastaviti krivični postupak koji je bio prekinut, te da, shodno tome, on nije mogao zakonito donijeti bilo kakve naredbe za prinudno vještačenje aplikanta u kontekstu tog nastavljenog postupka, jer bi to bilo suprotno važećim pravilima krivičnog postupka (vidi tačku 38. ove presude). Miješanje u pravo aplikanta na poštovanje njegovog privatnog života stoga nije bilo „u skladu sa zakonom“, u smislu člana 8. stav 2. Konvencije.

66. S obzirom na to, Sud nije obavezan utvrđivati je li se miješanjem nastojao postići legitiman cilj te, ukoliko jeste, je li ono bilo srazmjerno cilju kojem se težilo (vidi *Mockutė protiv Litvanije*, br. 66490/09, tačka 105., 27.02.2018.).

67. Stoga je došlo do povrede člana 8. Konvencije.

III. NAVODNA POVREDA ČLANA 3. KONVENCIJE

68. Aplikant se žalio prema članu 3. Konvencije na tretman kojem je bio izložen dana 6.06.2013. godine kada mu je sudska policija stavila lisice prilikom njegovog prinudnog odvođenja na nedobrovoljno psihijatrijsko vještačenje. Odredba o kojoj je riječ glasi:

„Niko ne smije biti podvrgnut mučenju, kao ni nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“

A. Dopuštenost

69. Sud primjećuje da ova pritužba nije očigledno neosnovana, niti je nedopuštena po bilo kojem drugom osnovu iz člana 35. Konvencije. Stoga se ona mora proglasiti dopuštenom.

B. Meritum

1. Argumenti stranaka

70. Aplikant je ponovio svoje pritužbe. Naveo je da mu je, bez upozorenja, jedan od gore navedenih pripadnika sudske policije zavrnuo ruku kako bi mu stavio lisice, što potvrđuje prijava o povredi (vidi tačku 34. ove presude). On je odbacio bilo kakvu tvrdnju da je pružao otpor ili da je pokušao pobjeći, jer bi to samo dodatno uznemirilo njegove bolesne roditelje. On je dalje naveo da je povlačenje njegovog prigovora u pogledu spornog incidenta bilo uvjetovano time da se službenici sudske policije ukore i da se o tome obavijeste njihovi nadređeni (vidi tačku 42. ove presude), što nije učinjeno. Konačno, citirajući predmet *Shchiborshch i Kuzmina protiv Rusije* (br. 5269/08, 16.01.2014.), aplikant je naveo da radnje policajaca nisu doseglye zahtijevani nivo pažnje koji se od njih očekuje kada postupaju prema osobama koje pate od duševne bolesti, te je izrazio uvjerenje da oni nisu prošli bilo kakvu obuku u tom smislu.

71. Vlada je tvrdila da je stavljanje lisica na ruke aplikantu bilo neophodno jer je on odbio postupiti prema zakonitoj naredbi suda koja mu je propisno uručena prije njenog provođenja. Ona je dalje navela da prema aplikantu nije primijenjena fizička sila, te da on, prema tome, nije pretrpio fizičke povrede prilikom njegovog prinudnog dovođenja na psihijatrijsko vještačenje. Vlada također smatra da je izvještaj o povredi podnesen sa zakašnjenjem, tako da nema uvjerljivih dokaza da su sporne povrede nanesene od strane pripadnika sudske policije. Konačno, ona je navela da je aplikant odustao od prigovora u pogledu spornog incidenta, te da je uprava sudske policije bila obaviještena o incidentu (vidi tačku 43. ove presude).

2. Ocjena Suda

(a) Opća načela

72. Sud je u ranijim prilikama utvrdio da mjere vezivanja poput stavljanja lisica obično ne pokreću pitanje iz člana 3. Konvencije ako su primijenjene u vezi sa zakonitim hapšenjem ili pritvorom, i ako nisu izvršene uz upotrebu sile ili javno prikazivanje u mjeri koja prevazilazi ono što se razumno smatra nužnim u datim okolnostima. U tom smislu, od značaja je, na primjer, postoji li razlog za vjerovanje da će se osoba o kojoj je riječ odupirati hapšenju ili pokušati pobjeći ili nanijeti povrede ili štetu ili ukloniti dokaze (vidi *Svinarenko i Slyadnev protiv Rusije* [VV], br. 32541/08 i 43441/08, tačka 117., ESLJP 2014 (izvaci), i tamo citirane predmete). U svakom slučaju, Sud pridaje posebnu važnost okolnostima svakog predmeta i ispituje da li je upotreba sredstava vezivanja bila neophodna (vidi *Gorodnichev protiv Rusije*, br. 52058/99, tačka 102., 24.05.2007., i *Stoleriu protiv Rumunije*, br. 5002/05, tačka 74., 16.07.2013.).

73. Nadalje, kako je Sud ranije istaknuo, kada je osoba lišena slobode ili, općenito, kada je suočena sa službenicima za provedbu zakona, svaka primjena fizičke sile koju ponašanje te osobe nije učinilo izrazito nužnom, narušava ljudsko dostojanstvo i u načelu predstavlja povredu prava utvrđenog članom 3. Konvencije (*Bouyid protiv Belgije* ([VV], br. 23380/09, tačka 100., ESLJP 2015). Sud je naglasio da se riječi „u načelu“ ne mogu tumačiti tako da znače da mogu postojati situacije u kojima nije potrebno utvrditi povredu zbog toga što nije dosegnut odgovarajući prag težine. Svako zadiranje u ljudsko dostojanstvo pogađa samu suštinu Konvencije. Iz tog razloga, svako postupanje službenika za provedbu zakona prema pojedincu koje narušava ljudsko dostojanstvo, predstavlja povredu člana 3. Konvencije. To se posebno odnosi na primjenu fizičke sile protiv pojedinca u situaciji kada njegovo ponašanje to nije učinilo izrazito nužnim, bez obzira na učinak koji je to imalo na osobu o kojoj je riječ (ibid., tačka 101.).

74. Konačno, Sud je u svojoj praksi prepoznao posebnu ugroženost duševno bolesnih osoba (vidi *Fernandes de Oliveira protiv Portugala* [VV], br. 78103/14, tačka 113., 31.01.2019.) te je utvrdio da se prilikom ocjene o tome je li postupanje ili kažnjavanje o kojemu je riječ nespojivo sa standardima člana 3., ova ugroženost mora naročito uzeti u obzir (vidi *Bureš protiv Češke Republike*, br. 37679/08, tačka 85., 18.10.2012., i tamo citirane predmete).

(b) Ocjena u predmetnom slučaju

75. Vraćajući se okolnostima predmetnog slučaja, Sud primjećuje da nema spora među strankama o tome da li su aplikantu stavljene lisice u njegovoj kući kada ga je sudska policija prinudno odvela na nedobrovoljno psihijatrijsko vještačenje dana 6.06.2013. godine. Vlada nije komentirala navode aplikanta da su mu stavljene lisice u prisustvu njegovih roditelja. Bez

obzira na to, iz Potvrde proizlazi da je barem otac aplikanta bio prisutan za vrijeme tog incidenta (vidi tačku 33. ove presude).

76. Sud će ispitati da li stavljanje lisica aplikantu spada u opseg člana 3. Konvencije. Vlada je pravdala stavljanje lisica aplikantu tvrdeći da je ono bilo neophodno jer je on odbio postupiti prema zakonitoj sudskoj naredbi koja mu je propisno uručena prije nego što je izvršena. Po mišljenju Suda, iz gore navedenih razloga ne može se reći da je stavljanje lisica na ruke aplikantu bilo „primijenjeno u vezi sa zakonitim hapšenjem ili pritvorom“ (vidi tačku 65. ove presude).

77. U odnosu na argument vlade da je aplikantov izvještaj o povredi podnesen sa zakašnjenjem, Sud napominje da je ranije prihvaćao određeno kašnjenje u traženju medicinske pomoći (vidi *Balogh protiv Mađarske*, br. 47940/99, tačka 49., 20.07.2004.), ali da je navedeno kašnjenje od četiri dana prekomjerno i dovodi u sumnju tvrdnju aplikanta u pogledu povreda koje je mogao zadobiti za vrijeme vezivanja. Bez obzira na to, Sud ponavlja da u kontekstu stavljanja lisica na ruke, relativna kratkoća mjere – kao i odsustvo bilo kakvog oštećenja zdravlja aplikanta, te nepostojanje naročite težine – nije od odlučujućeg značaja (vidi, *mutatis mutandis*, *Radkov i Sabev protiv Bugarske*, br. 18938/07 i 36069/09, tačka 32., 27.05.2014.). Zapravo, Sud također mora ispitati može li se mjera koja je predmet pritužbe razumno smatrati neophodnom s obzirom na okolnosti slučaja (vidi tačku 73. ove presude).

78. Vlada je svoje zaključke zasnovala na izvještaju koji su podnijela četiri policajca koja su izvršila naredbu općinskog suda za prinudno odvođenje aplikanta na navedeno nedobrovoljno psihijatrijsko vještačenje (vidi tačku 35. ove presude). Sud napominje da je tu verziju događaja osporio aplikant koji je tvrdio da se nije opirao (vidi tačke 41.-42. ove presude). Kada je riječ o ponašanju aplikanta za vrijeme incidenta, Sud štoviše primjećuje da se čak i u spornom izvještaju dva puta ističe kako nije bilo nikakvih problema (*nije bilo negativnosti*) za vrijeme prinudnog odvođenja aplikanta na vještačenje, te da se aplikant odmah povinovao naredbi da stavi ruke iza leđa kako bi mu se stavile lisice (vidi tačku 35. ove presude).

79. U pogledu navodne neophodnosti stavljanja lisica, Sud primjećuje da je, unatoč opetovanom odbijanju aplikanta da se podvrgne psihijatrijskom i psihološkom vještačenju, ipak bilo moguće da ga se prinudno odvede na ta vještačenja u tri prilike – uključujući i onu nakon incidenta o kojemu je riječ – bez upotrebe lisica. Štoviše, Sud ne može zanemariti činjenicu da su prilikom stavljanja lisica aplikantu, četiri policijska službenika koji su se nalazili u bitno povoljnijoj poziciji u smislu kontroliranja situacije, bili očito brojčano nadmoćni (vidi, *mutatis mutandis*, *Fyodorov i Fyodorova*, citirana gore, tačka 65., 7.07.2011.); u svakom slučaju, takva situacija, naravno, nije bila nepoznata policajcima i oni su trebali biti u stanju predvidjeti da bi se mogli suočiti s određenim otporom aplikanta, te su trebali biti pripravnici na to (vidi, *mutatis mutandis*, *Shchiborshch i Kuzmina*, citirana gore, tačka 239.).

80. Konačno, Sud zapaža da u spisu nema nikakvih indikacija da je uzeta u obzir posebna ugroženost aplikanta kao duševno bolesne osobe kada je odlučeno da mu se stave lisice na ruke (vidi tačku 74. ove presude). Kako je Sud ranije istaknuo, policija, naročito, ne smije „počiniti, poticati ili tolerirati bilo kakav čin mučenja ili nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja pod bilo kakvim okolnostima“ (Evropski kodeks policijske etike, stav 36.; vidi tačke 52.-53. ove presude). Nadalje, član 3. Konvencije utvrđuje pozitivnu obavezu države da svoje službenike za provedbu zakona obučni na način koji će osigurati visok nivo kompetencije u njihovom profesionalnom ponašanju, tako da niko ne bude izložen mučenju ili postupanju koje je protivno toj odredbi (vidi *Bouyid*, citirana gore, tačka 108.).

81. U odnosu na argument vlade da je aplikant odustao od svog prigovora u pogledu ove pritužbe dana 10.06.2013. godine (vidi tačke 42. i 71. ove presude), Sud zapaža da vlada nije ponudila dokaz da su policajci koji su bili uključeni u taj incident bili na bilo koji način ukoreni kako je aplikant zatražio u svojoj izjavi. Što je još važnije, Sud smatra da se, s obzirom na fundamentalni značaj zabrane mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja, ne može prihvatiti bilo kakvo odricanje od prava osobe da ne bude povrgnuta takvom postupanju, jer bi to bilo protivno važnom pitanju od javnog interesa (vidi, *mutatis mutandis*, *Konstantin Markin protiv Rusije* [VV], br. 30078/06, tačka 150., ESLJP 2012 (izvaci)).

82. U predmetnom slučaju, imajući u vidu duševno zdravlje aplikanta, činjenica da stavljanje lisica nije primijenjeno u vezi sa zakonitim hapšenjem ili pritvorom, te nepostojanje bilo kakvog prethodnog ponašanja koje bi predstavljalo ozbiljan razlog za strah da bi on mogao pobjeći ili primijeniti nasilje, Sud smatra da aplikantovo ponašanje nije upotrebu lisica učinilo izrazito neophodnom. Prema tome, stavljanje lisica aplikantu narušilo je njegovo ljudsko dostojanstvo i samo po sebi bilo ponižavajuće (vidi, *mutatis mutandis*, *Radkov i Savev*, citirana gore, tačka 34., i *Ilievska protiv Bivše Jugoslavenske Republike Makedonije*, br. 20136/11, tačka 63., 7.05.2015.). Sud napominje da činjenica da su aplikantu stavljene lisice pred njegovim roditeljem, zbog čega se on mogao u vlastitim očima osjećati poniženim, predstavlja samo otežavajući faktor u tom smislu.

83. Stoga je došlo do povrede člana 3. Konvencije.

IV. PRIMJENA ČLANA 41. KONVENCIJE

84. Član 41. Konvencije propisuje:

„Ukoliko Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili njenih Protokola, te ukoliko zakonodavstvo visoke strane ugovornice o kojoj je riječ omogućuje samo djelomično obeštećenje, Sud će, po potrebi, odrediti pravičnu naknadu oštećenoj strani.“

A. Odšteta

85. Aplikant je podnio zahtjev na ime nematerijalne štete u iznosu od 220.310,03 eura (EUR).

86. Vlada je osporila zahtjev aplikanta kao nepotkrijepljen i postavljen u previsokom iznosu.

87. Sud je mišljenja da je aplikant morao pretrpjeti nematerijalnu štetu usljed povrede njegovih prava iz članova 3. i 8. Konvencije. U pogledu iznosa, odlučujući na pravičnoj osnovi, on mu dosuđuje 3.900 eura.

B. Troškovi i izdaci

88. Aplikant je također podnio zahtjev u iznosu od 17.213,13 eura na ime troškova i izdataka koje je imao pred domaćim sudovima i pred Sudom.

89. Vlada je smatrala da je taj zahtjev nepotkrijepljen i postavljen u previsokom iznosu. Ona je posebno tvrdila da većina troškova i izdataka ustvari nije nastala, budući da aplikant, koji se sam zastupao u domaćim postupcima i pred Sudom, nije platio iznose koje potražuje. Također, njegovi troškovi i izdaci nisu se odnosili isključivo na postupak pred Sudom.

90. Prema praksi Suda, aplikant ima pravo na naknadu troškova i izdataka samo u mjeri u kojoj je pokazano da su oni zaista nastali, da su bili neophodni, te da je njihov iznos razuman. U predmetnom slučaju, imajući u vidu činjenicu da se aplikant sam zastupao, te dokumente kojima raspolaže i navedene kriterije, Sud smatra opravdanim dosuditi iznos od 70 eura za troškove i izdatke po svim stavkama, kao i svaki porez koji se aplikantu može zaračunati.

C. Zatezna kamata

91. Sud smatra primjerenim da se zatezna kamata zasniva na najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke u periodu neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda.

IZ NAVEDENIH RAZLOGA, SUD, JEDNOGLASNO,

1. *Proglašava* aplikaciju dopuštenom;
2. *Utvrđuje* da je došlo do povrede člana 8. Konvencije;
3. *Utvrđuje* da je došlo do povrede člana 3. Konvencije;
4. *Utvrđuje*
 - (a) da tužena država ima isplatiti aplikantu, u roku od tri mjeseca od dana kada presuda postane konačna, u skladu sa članom 44. stav 2.

PRESUDA PRANJIĆ-M-LUKIĆ protiv BOSNE I HERCEGOVINE

Konvencije, sljedeće iznose koji će biti pretvoreni u valutu tužene države po tečaju važećem na dan isplate:

- (i) EUR 3.900 (tri hiljade i devet stotina eura), kao i svaki porez koji se može zaračunati, na ime nematerijalne štete;
- (ii) EUR 70 (sedamdeset eura), i svaki porez koji se aplikantu može zaračunati, na ime troškova i izdataka;
- (b) da će se od isteka navedenog roka od tri mjeseca do izmirenja, na navedene iznose plaćati obična kamata po stopi jednakoj najnižoj kreditnoj stopi Evropske centralne banke u periodu neplaćanja, uvećanoj za tri postotna boda;

5. *Odbija* preostali dio zahtjeva aplikanta za pravičnu naknadu.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pisanom obliku dana 2.06.2020. godine, u skladu s pravilom 77. stavovi 2. i 3. Pravila Suda.

Ilse Freiwirth
zamjenik registrar

Jon Fridrik Kjølbro
predsjednik